

Resumé av ett föredrag av Carin Bergström vid sammankomst i SIS den 27 januari 2025

Carin Bergström inledde med att anknyta till sin doktorsavhandling som handlar om kyrkoherdar i östra Uppland och beskriver att deras faktiska inflytande sträckte sig långt över det rent kyrkliga. De var oftast verksamma också inom icke klerikala områden, som skola, sjukvård och politik. Hon berättade så att hon var värmländska, men stockholmare sedan 40 år och nu djursholmsbo med litet hus och aktiv i hembygdsföreningen. När Carin gick i flickskola i Karlstad hade hon som så många en poesibok, där den stränga lärarinnan mässade det kända citatet: "Vad rätt Du tänkt". Så övergick Carin att berätta om Viktor Rydberg och hans betydelse för Djursholm. Han bodde där de sista 5 åren av sitt liv 1890-1895. 8 av Carins 11 barnbarn har gått på Viktor Rydbergsskolan, de flesta utan kunskap om hans betydelse för orten. Ett exempel på hans betydelse är att många gator är döpta efter Viktor Rydbergs bok Svitiods saga. Viktor Rydberg står staty utanför läroverket. Hans hus, Villa Ekeliden, är nu rivet, men har bebotts av Alice Tegnér och Elsa Beskow. I ett grannhus bodde känd matematiker, Gösta Mittag-Leffler. Henrik Palme grundade Djursholm i syfte att skapa en trädgårdssstad. För att attrahera inflyttning ville han använda kända personer för att göra staden känd och eftertraktad att bo i. Han köper 1889 Djursholms AB och grundar järnväg till staden. Viktor Rydberg var känd som radikal och passade som dragplåster. Rydberg var vid denna tid professor vid Stockholms Universitet. Han tackade först nej till att flytta till Djursholm, men övertalas av Palme att 1890 flytta tillsammans med sin 30 år yngre fru, Susan Hasselblad. VR var då redan ganska sjuk, men uppehöll tjänsten som professor i konst. **1891 var det magiska litteraturåret.** "Vapensmeden" skrevs då i Djursholm och handlar om striderna mellan katoliker och protestanter under 1500-talet. När VR tittar ut ser han inte Värtan utan barndomens Vättern framför sig. VR hade då inte skrivit någon roman på länge men står som författare av texten till "Gläns över sjö och strand". Ett annat verk som utkom samma år var Selma Lagerlöfs "Gösta Berlings saga". VR skrev under dessa år också "Grottesången", som skildrar industrialismens genombrott. En liberal vän från dessa år var Ernst Beckman på Aftonbladet, som också bodde i Djursholm. Den liberala kultureliten bestod till stor del av aktiva kvinnor. (Jfr dagens läge) Även Strindberg har varit i Djursholm. VR tyckte då inte om Strindberg som tycktes honom alltför grov. En annan diktare med djursholmsanknytning var Snoilsky, som ger färg och ton till bilden. Vår föredragshållare berättade sedan att när VR skulle målas av Albert Edelfeldt, tog det två somrar. VR var ingen "själ" och svår att måla. Alice Tegnér var skolans musikfröken och tonsatte "Gläns över sjö och strand". Även Karlfeldt arbetade som lärare där, men ansågs för snygg!!! Ernst Beckman bröt mot seder och tillät damer på rummet. Oscar II kom en gång på besök till Djursholm. Han ansåg sig själv som en fin författare men gillades inte av VR och fick aldrig komma till Villa Ekeliden. Moralfrågor blev aktuella när konstnären Björkman målade mycket naket vid utsmyckningen av Operakällaren. Protester inlades och målningarna fick justeras med högt växande gräs som skyldde nudisterna. VR försvarade konstens frihet tillsammans med Konstakademien. Carin avslutade med att beskriva händelserna kring Viktor Rydbergs död. Han blir sjuk och dör efter en vecka och dödsfallet skapade förstämning i hela landet. Hans bostad beskrivs av Oscar Levantin som centrum för kultur. Viktor Rydbergs kista förs över Stocksund till Klara kyrka där alla stadsråd och kung Oscar hade samlats. Han gravsätts senare på Östra Kyrkogården i Göteborg,

men har också en byhemstaden Jönköping, Hans byst i Djursholm flyttas 1910 till Samskolan.
Efter detta fylliga föredrag blev frågestunden kort och Ordförande Kerstin avtackade Carin med en gul änka med fransk anknytning och önskade församlingen en fortsatt god afton och välkomna åter till Årsmöte och sammankomst den 17 februari.

Vid pennan
Lennart Hammarberg

Vid kamera
Jan Marcusson